

Innhold

Forord	5
Innledning	15
Organiseringen av boka.....	18
Referanser.....	19
 Kapittel 1	
Ulike forståelser av og perspektiver på problematisk rusmiddel- bruk og avhengighet	20
<i>Sverre Nesvåg</i>	
Hvordan synet på stoffene og synet på brukerne påvirker vår oppfatning av problematisk rusmiddelbruk.....	20
Uklar begrepsbruk.....	20
Stoffene, brukerne og samfunnets regulering av bruken	22
Når stoffene endrer posisjon.....	26
Opplevde gevinster ved bruk av rusmidler.....	27
Variasjoner i problematisk rusmiddelbruk	29
Skade.....	30
Normbrudd.....	31
Avhengighet.....	32
Tre perspektiver på avhengighet	33
Nevrobiologisk perspektiv.....	33
Psykologisk perspektiv	35
Sosiokulturelt perspektiv	37
En gang avhengig – alltid avhengig?.....	39
Konsekvenser for utforming av tjenestetilbudet og krav til kompetanse	41
Referanser.....	43

Kapittel 2**Rusmidlenes virkninger og skadevirkninger**..... 45*Svein Skjøtskift*

Oversikt over de enkelte rusmidlene..... 45

Akutte skader og skader ved kronisk bruk..... 47

De enkelte rusmidlene, virkninger og skadevirkninger 47

Alkohol 47

Benzodiazepiner og benzodiazepinlignende stoffer 53

Opioider..... 55

Cannabis 57

Anabole androgene steroider 58

Amfetamin 60

MDMA (ecstasy)..... 61

GHB (og beslektede stoffer: GBL og butanediol (1,4 BD)) 63

Kokain og crack 64

Løsemidler 65

Lystgass (N₂O)..... 66

Khat 67

Andre narkotiske stoffer 68

Avsluttende kommentarer..... 69

Viktige kilder 70

Bøker 70

Referanser..... 70

Kapittel 3**Politikk og konsekvenser for praksis**..... 72*Randi Ervik og Stian Biong*

Straff, tvang og kur 73

Tvangsarbeidshusene 73

Kurstedene og sykdomsmodellen 75

Forebygging og behandling av alkoholproblemer 76

Generalistprinsipp og særomsorg..... 77

Narkotika..... 78

Fra medisinsk til strafferettslig kontroll 80

Helhetssyn 80

Handlingsplan, stortingsmelding og opptrappingsplaner 82

Fra et narkotikafritt samfunn til forslag om avkriminalisering 84

Skadereduksjon 85

Legemiddelassistert rehabilitering (LAR)	87
Stoltenbergutvalget	88
Heroinassistert behandling (HAB)	89
Forbudspolitik og kontrollskader	89
Nye forslag til rusreformer	90
Referanser	91

Kapittel 4

Kommunalt rusarbeid..... 95

Siri Ytrehus

Føringer, mål, ansvar og overordnede grunnprinsipper i det kommunale rusarbeidet.....	95
Utfordringer i det kommunale rusarbeidet.....	98
Det kommunale rusarbeidet – organisering og ansvar.....	100
Samarbeid.....	102
Ulike former for samarbeid.....	103
Samarbeid – utfordringer og forutsetninger	104
Oppsøkende og ambulerende tjenester.....	106
Lavterskeltilbud og tilbud fra frivillige organisasjoner	108
Den direkte brukerkontakten	110
Korte intervensjoner i kommunen.....	111
Kartlegging av behov og helseproblemer	114
Kontaktperson og brobygger	115
Referanser.....	116

Kapittel 5

Psykososial og medikamentell behandling ved rusmiddel- lidelser 120

Kristine F. Abel og Jørgen G. Bramness

Organisering av behandlingen for rus- og avhengighetslidelser	123
Kartlegging av rusmiddelbruk og rusmidlenes funksjon.....	124
Utredning og bruk av diagnoser.....	125
Endring og ambivalens	128
Motiverende intervju.....	128
Helhetlig behandling	131
Noen terapeutiske tilnærminger i rus- og avhengighetsbehandling.....	132
Gruppebehandling	133
Tolvtrinnprogram og selvhjelpsgrupper.....	133

Kognitiv atferdsterapi	134
Mentaliseringsbasert terapi	134
Veiledning, egenomsorg og mentaliseringsevne hos hjelperen	135
Bruk av tvang	136
Medikamentelle intervensjoner	137
Legemidler mot rusmiddelsug	138
Akuttbehandling av rusrelaterte tilstander	141
Nedtrapping fra benzodiazepiner	142
Substitusjonsbehandling	143
Substitusjonslegemidlene	145
Annen medikamentell behandling	145
Referanser	146

Kapittel 6

Miljøterapi i tverrfaglig spesialisert rusbehandling

Knut Tore Sælør og Sarah Ovidia Bjerknes

Hva er tverrfaglig spesialisert rusbehandling?	150
Hvem er helsepersonell i TSB?	151
Miljøterapi i TSB	153
Mangfold i miljøterapien	154
Miljøterapi – en del av helheten	156
Pasientens motivasjon og håp	157
Endringsprosesser	158
Relasjonens betydning	159
Uformelt samvær	160
Refleksjon og selvivaretagelse	161
En god avslutning	162
Referanser	164

Kapittel 7

Systematisk alkoholkartlegging i somatiske sykehusavdelinger

Merete Taksdal

Hvorfor lære om somatisk helse og alkohol	169
Omfang av alkoholbruk blant pasienter i helsevesenet	171
Alkoholbruk påvirker alle organer i kroppen	172
Forvekslingstilstander	173
Alkoholkartlegging: Alvorlig abstinens	173

Alkoholkartlegging: Alkoholbruk.....	176
Hvordan spørre?	177
Referanser	179

Kapittel 8

Sykepleie til personer med rusmiddelavhengighet

i somatisk sykehus	181
<i>Anne Skoglund og Stian Biong</i>	
Tidlig intervensjon	181
Tverrfaglig samarbeid	183
Abstinensbehandling	184
Behov for sykepleie.....	185
Trygghet	186
Respirasjon.....	187
Sirkulasjon.....	187
Infeksjoner.....	188
Smertelindring.....	189
Kroppstemperatur	191
Ernæring og eliminasjon.....	191
Personlig hygiene.....	192
Aktivitet, søvn og hvile	192
Eksistensielle behov	193
Ved utskrivning fra sykehus	194
Referanser	195

Kapittel 9

Akutt helsehjelp ved opioidoverdoser

<i>Jan Erik Skjølås og Stian Biong</i>	
Hva er en overdose?	201
Risikofaktorer for overdose.....	201
Symptomer og forløp ved overdose.....	202
Hva kan gjøres før ambulansen ankommer?.....	203
Ambulansepersonellets prosedyrer ved overdose.....	206
Helsepersonellets oppfølging ved overdoser	207
Trygghet	208
Respirasjon.....	210
Sirkulasjon.....	211
Bevissthet.....	212

Temperatur	213
Forebygging av overdoser	213
Når overdosedødsfall inntreffer	215
Referanser	216

Kapittel 10

Ungdom med rusmiddelproblemer	221
<i>Heine Tønnesen Vestvik</i>	
Innledning	221
Forekomst	222
Økning i rusmiddelbruk – økning i ungdomskriminalitet?	224
Risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer – hva sier forskningen?	225
Tiltak for ungdom med rusmiddelproblemer – overordnede faglige prinsipper	227
Til det beste for ungdommen	227
Tiltak og reaksjoner skal være tilpasset alder	227
Tverrfaglighet	228
Medvirkning	229
Klagerett	230
Barnevernets rolle	231
Bekymringsmelding til barnevernet	231
Undersøkelse, vurdering av omsorg og egnede tiltak	231
Fra lavterskel til spesialisthelsetjenesten – ulike tiltak på ulike nivåer ..	233
Ulike kommunale og ideelle lavterskeltiltak	234
Spesialisthelsetjeneste og statlig barnevern	235
Tiltak fra Bufetat for ungdom med rusmiddelproblemer	235
Spesialisthelsetjenesten	237
Behandlingsmetoder	238
Tegn på rusmiddelbruk hos ungdom	240
Reaksjoner basert på straffeloven	240
Pårørende	241
Hva skjer med ungdom med rusmiddelproblemer når de blir 18 år?	242
Behov for mer forskning på ungdommers rusmiddelbruk og tilhørende tiltak	243
Referanser	244

Kapittel 11

Helsehjelp til eldre med alkoholproblemer..... 249

Ragnhild Bjarkøy Strandberg og Siri Ytrehus

Den eldre befolkningen.....	250
Endring i alkobruk blant eldre	251
Hvordan forklare endringer i alkoholbruk blant eldre?	252
Hva er risikofylt alkoholbruk?	253
Helseproblemer, aldersrelaterte fysiologiske og sosiale endringer og alkohol	254
Organisering av tjenestene	256
Tilbakeholdenhet med å ta opp alkoholproblem?.....	258
Hvordan hjelpe?	259
Screening og faglig vurdering	260
Videre tiltak.....	262
Referanser.....	264

Kapittel 12

Familiens situasjon..... 270

Siri Ytrehus

Familien i velferdsstaten.....	270
Et mangfold av familietyper	271
Familiens rolle	272
Familiens bidrag	273
Familiens betydning	273
Familien som motivasjonsfaktor.....	274
Belastningen på familier	275
Endring i familierelasjonene	277
Mestringsstrategier	277
Stigma.....	278
En familievennlig praksis.....	280
Få kunnskap om familiens behov og mestringstilnærminger.....	280
Formidle forståelse og ikke-dømmende holdninger	280
Se på familien som medhjelper og støttespiller i det skadereuserende arbeidet.....	281
Se familien som primærbruker	282
Ha en fleksibel tilnærming	283
Gi familien tid og rom til å fortelle om situasjon og behov	283
Ta hensyn til familiens syn på åpenhet.....	284

Vær oppmerksom på familiene til brukerne med de mest omfattende problemene.....	284
Sikre at familiene får den informasjonen de trenger.....	285
Tilpass informasjon og kunnskap til familiens behov.....	285
Kartlegg fare for og forekomst av vold og iverksett nødvendige forebyggende tiltak.....	286
Referanser.....	286

Kapittel 13

Bostedsløshet og det boligsosiale arbeidet.....	290
--	------------

Siri Ytrehus

Bostedsløshet – definisjon og omfang.....	290
Boligsosialt arbeid	292
Bolig.....	293
Tjenestene	295
Referanser.....	298

Om forfatterne.....	301
----------------------------	------------

Redaktørene	301
-------------------	-----

Øvrige bidragsytere.....	301
--------------------------	-----

Stikkordregister	304
-------------------------------	------------